

Másfél óra a videoklipről

„Ha bűvöletben akarjuk tartani a tömegeket,
először a szemükhöz kell szólni”

(Napóleon)

1. Kétéves, középiskolások számára hirdetett mozgóképes programom második tanévének végén jutunk el a televízió és a video kérdésköréhez. Ezt a tantervi fejezetet a következők előzik meg: *A film gyakorlata és elmélete, Fejezetek a magyar film történetéből, Fejezetek az egyetemes filmből*, az itt sorra kerülő *A televíziós jelenség*; az utolsó két témakör elnevezése és tartalma pedig *Mi a video?* és *Az új képfajtákról*. A modulok más felépítése is elképzelhető, ha a csoportban a fenti rendszer alapján haladó negyedikesek és újonnan belépő harmadikosok is jelen vannak, hiszen így az utóbbiak mintegy a filmélmények felől építkezve sajátítják el az anyagot.

A negyedik modul tehát fő tárgyként a „televíziós jelenséget” veszi, azt a mozgóképes médiumot, amely talán a leginkább van jelen az életünkben, és amely a legkevésbé dolgozik az esztétikai jelalakítás törvényszerűségei alapján. A televízióval tehát éppen azért kell foglalkozni az iskolában, mert műsoraival magatartásformáló és értékképző szerepe van, és mégoly háttérszerű jelenlétével meghatározza diákjaink vizuális világát éppúgy, mint ismeretszerzési szokásait és kulturális tájékozódását. A tantervi blokk feladata tehát az, hogy feldolgozon néhány jellegzetes és a műsorrend hangsúlyos pontjain szereplő műsortípust, segítsen ezek értékelésében, megmutassa, hogy az elektronikus tömegtájékoztatás rendszerében milyen helyet foglalnak el, milyen és mekkora a hírtértékük, milyen látványvilággal dolgoznak, a néző befolyásolásának milyen eszközeivel élnek. A modul a következő altémákra tagolódik: *A televízió - a félénk óriás; Tévéfilm, szappanopera, teleregény; Dokumentumműsorok, „rendezett politika”; Szórakoztatóműsorok, vetélkedők; A videoklip; A mozgóképes reklámok; Közösségi televízió - kereskedelmi televízió - közszolgálati televízió.*

Az alábbiakban egy olyan tévés „műfajnak” kettős tanórán való feldolgozását próbálom bemutatni, amely a reklámok mellett talán a legagresszívebben hat a nézőkre. A videoklipek úgy váltak az életünk részévé, hogy igazából nem is kell rájuk teljes összpontosítással figyelni, hiszen háttérműsorként a család napjainak folyamatos szereplőivé váltak, ugyanakkor kép- és ízlésviláguk, vágástechnikájuk a legnagyobb hatással van a gyerekekre, és ez megmutatkozik az olvasási szokások és stratégiák átalakulásában is.

2.1. Az óra előkészítése. A diákok az előző foglalkozáson az alábbi feladatot kapták: mindenki vegye fel videóra a következő héten a kedvenc klipjét, és igyekezzen azt néhány mondatban bemutatni, ha lehet hasonló szempontok alapján: Miért ezt a klipet kedvelem, mit lehet tudni a készítőiről, milyen „kliptípusba” tartozik, milyen zenei stílust képvisel, hogyan lehetne a képi megjelenítését leírni?

Néhányan más feladatot is kaptak, mégpedig más témakörnél megszokott módon egy-egy folyóiratcikket vagy cikk részletet azzal, hogy a cikk tartalmát, az abban foglalt álláspontot ismeressék, és szembesítsék a saját véleményükkel. Ezek az anyagok a *Képkorszak (Film, televízió, video)* című, középiskolásoknak készült szöveggyűjteményből valók. A néhány példányban olvasható szöveggyűjteményt én válogattam össze a tanterv elkészültével párhuzamosan éppen abból a megfontolásból, hogy segítséget nyújtsak a gyerekek és a magam számára az órákra való felkészüléshez.

2.2. Az óra elejére egy kis közvéleménykutató kérdőívet szerkesztettem a gondolatébresztés és az információgyűjtés szándékával. A kérdőíven szerepeltek úgynevezett zárt és nyitott kérdések is, tehát vagy a megadott válaszlehetőségek közül lehetett kiválasztani a megfelelőt, vagy szöveges választ kellett adni.

A kérdőív:

1. Melyik adón nézel legszívesebben klipeket? Állítsd ezeket sorrendbe!
2. Melyik a kedvenc műsorod és műsorvezetőd a zenei csatornákon?
3. Naponta mennyi időt töltesz videoklipek nézésével?
a) egy óránál kevesebbet, b) körülbelül egy órát, c) egy óránál többet, éspedig.
4. Milyen jellemzők alapján választasz kedvenc videoklipet?
a) előadó, b) zenei stílus, c) látvány, d) tévécsatorna, e) egyéb, éspedig.
5. Mi a legfontosabb egy videoklipben?
a) a zene, b) a látvány, c) egyformán fontosak, d) egyéb, éspedig.
6. Családod tagjai azért néznek videoklipet, mert
a) mindegy nekik, mit néznek, b) kényszerűségből, (be van kapcsolva a tévé), c) szeretik, d) egyéb, éspedig.
7. Sajnálod-e, hogy szünetel a magyar nyelvű zenei csatorna, A TOP TV adása?
a) igen, b) nem, c) nem tudom.
8. Milyen hatással vannak a klipek a középiskolások filmnézési szokásaira?
a) kedvező, b) káros, c) közömbös, d) egyéb, éspedig.
9. Mi a videoklip:
a) ötleti termék, b) művészeti alkotás, c) a korszerű technika produktuma, d) ezek mindegyike, e) egyéb, éspedig.
10. Mi a videoklip jövője?

A következőkben összegyűjtjük a válaszokat, és megpróbáljuk őket értékelni. Meglepő – legalábbis tanárszemmel meglepő – eredmények is születtek, ezek részletes elemzésére e helyt nem vállalkozom, csupán néhány érdekesebb következtésre hívom fel a figyelmet. A közmegejtés szerint diákjaink „állandóan a klipeket nézik”, az összegzés viszont ezt nem igazolja vissza: senki nem volt a jelenlevők közül, aki nem az a) választ írta volna be. Hogy ezt is soknak kell tartanunk? Nem hinném. Feltűnő továbbá, hogy a gyerekek feltétlenül előnyben részesítik az idegennyelvű csatornákat. A szakértők talán ezt a jelenséget nevezik az információk medializációjának, azaz az üzenet feladója válik fontossá az üzenet mibenlétével szemben. Meglehetősen szóródik annak a megítélése, hogy miként hatnak a klipek az ifjúság szabadidős és kulturálódási szokásaira. A többség véleménye szerint a videoklipek semmiféle hatást nem gyakorolnak ezekre a szokásokra. Az effajta álláspont természetesen ugyancsak mélyebb elemzést igényel.

A felmérés jó alapot szolgáltat a kérdésekben megfogalmazott problémák megbeszélésére, tehát az órának ezen a pontján (is) mindenki kifejtethi a gondolatait.

2.3. A beérkezett válaszok megbeszélése után lépnek színre azok a tanulók, akik valamilyen anyaggal készültek. A kijelölt cikkek száma, jellege, hossza és szűkebb témaköre magától értetődően igazodjon az adott csoport igényeihez, színvonalához és előképzettségéhez. Ezt a tanórai egységet több változatban kipróbáltam, ezért itt megpróbálok valamiféle többváltozós menetet bemutatni.

2.4. A televízióval foglalkozó blokk bármelyik pontján alkalmazható az ismert német költő és esszéista *Hans Magnus Enzensberger A nullmédiüm, avagy miért bántjuk a televíziót* című tanulmánya, amely a *Filmvilágban* jelent meg. A modul elejére is beilleszthető a cikk, melynek főbb tételei a következők: a televíziós jelenséggel egyetlen elmélet sem tudott mit kezdeni (a szerző ezeket röviden ismerteti), mert alkalmatlanok a televízió működési törvényszerűségeinek elemzésére. A tévé ugyanis úgynevezett „nullmédiüm”, azaz nem sugároz a képernyőjéről semmit. Meditációs ürügy csupán, ami arra való, hogy az ember leüljön elébe, és ebben a helyzetében elmélkedjen – nem az éppen futó műsorról, hanem valami egészen másról.

Egy másik cikk, a *Németh Sándor–Petrovits Iván* szerzőpáros *Jel-Képbeli „Pocsék lenne tévé nélkül a világ”* című anyaga egy családi tévénézési szokásokról készült felmérés tapasztalatairól számol be, izgalmas végkövetkeztetésekkel a készülékek száma és az előttük töltött idő közötti összefüggésekről.

Fogalomhasználata és szellemisége okán érdemel figyelmet a már témánkhoz is szorosabban kapcsolódó cikk, melynek szerzője *Michael Ignatieff*, címe pedig *A háromperces kultúra*. A cikk a *Filmvilág* egy klipekről szóló összeállításában jelent meg, legfontosabb hozadéka a befogadói szokások elemzése, valamint a klipek viszonyának értékelése az úgynevezett magas- és populáris kultúra megnyilvánulásai között.

A következő didaktikai egységet – a klipekről való beszéd kialakítását célzó órai vázlatpontot – készíti elő *Csőrgő István* *Videoclip vagy amit akartok* című dolgozata, amennyiben hangsúlyosan szól a klipek kialakulásáról, viszonyukról a zenéhez és a zenei eseményeket megörökítő tévéműsorokhoz, a történeti áttekintés fényében a klipek típusairól. Érdekesesek a megállapításai az „ősklipekről”, a rockzenei koncertekről készült első tévéfelvételekről. Ezeket a technikailag egyetlen felvételeket a diákjaink nem ismerhetik, az ő fogalmaik szerint a videoklip a műszaki tökély terméke.

A fentiekben említett cikkek mindegyike felhasználható, ezeket a kijelölt gyerekek élvezettel olvashatják, és a többiek számára is érthető kisbeszámolót készíthetnek belőlük. Adott esetben lehet válogatni az anyagokból aszerint, hogy a tanterv felépítésének és menetének logikája szerint a csoport hol tart, valamint hogy melyek a tanár elképzelései a továbbhaladásról. Az építkezésnek ezt az algoritmusos formáját a korszerű tantervek, mint például a Profil program, lehetővé teszik. Új tankönyvek megjelenésével a hasonló témájú órák vázlatát természetesen másként kell majd alakítani.

2.5. Óratervünk következő elemében a gyerekek bemutatják kedvenc videoklipjüket. A tanulók rendkívüli módon élvezik ezeket a megszólalási lehetőségeket, hiszen olyan dolgokról beszélhetnek, amelyek nem tartoznak az iskolai órák hagyományosan megszokott témái közé. Ugyanakkor a tanár számára is izgalmas pillanatok ezek, amennyiben felmérheti: milyen zenei és látványbeli értékeket követnek a filmklubba, filmfakultációra járó tanulók. A gyerekek természetesen sokkal jobban ismerik a videoklipeket, és nemcsak a legújabbakat, így nyugodtan bevallhatjuk: a pedagógus ezeken az órákon igen sokat tanulhat. Az efféle bemutatók tapasztalatairól most nem ejtenék szót, mert ez szétfeszítené a jelen dolgozat kereteit.

A spontán megnyilvánulások mellett ugyanakkor felhívhatjuk a figyelmet azokra a fogalmakra és ezek használatára, amelyeket az előzőekben vezettünk be. Segítségükkel, valamint az óra tanulságainak feldolgozásával diákjaink talán a média értő használóiává válhatnak.

IRODALOM

- H. M. Enzensberger: A nullmédium, avagy miért bántjuk a televíziót? *Filmvilág*, 1993. 1. sz.
Németh S.-Petrovits I.: „Pocsék lenne tévé nélkül a világ”, *Jel-Kép*, 1992. 3–4. sz.
M. Ignatieff: A háromperces kultúra, *Filmvilág*, 1989. 11. sz.
Csörgő István: *Videoclip vagy amit akartok*, *Filmvilág* 1986. 9. sz.